

РАДОВАН ДРАШКОВИЋ

Јаков Ненадовић

Све до устанка Јаков се није бавио народним пословима, већ трговином и домазлуком, пошто је његов старији брат кнез Алекса, који је уствари био домаћин куће Ненадовића, био ангажован јавним пословима, и није се могао посвећивати кући. Чим је Јаков одрастао, њега је старији брат послао у Срем, у школу, где је научио читати и писати.

Кад је затворен кнез Алекса, Јаков се сав био заложиио да га некако спасе, и није жалио ни труда ни новаца да брату помогне. Нажалост, ни његов труд ни његов новац нису помогли. А кад су Алексу посекли, Јаков се са тешком тугом врати у Бранковину, и од тог часа ће се бавити осветом.

Сутрадан по сечи, добоше Јакову његов зет Живко Дабић са три кмета и два Турчина и рекоше му да га зове Фочић — Мехмед Ага, јер хоће да га окнежи. Јаков на то одговори да он неће ићи у Турке, нити пак хоће да буде кнез. Турци му рекоше да се не боји ничега, да је тврда вера и да Фочић хоће опет кнеза из њиног оцака (куће). Али их Јаков поново одбије. А они кад побоше за Ваљево, добацише Јакову:

— Е, Јакове, готови конак, ето ти сутра Фочића у госте!

После тих речи Јаков немаде куд, већ сиђе у Ваљево. А кад изађе пред Фочића, овај му каза:

— Е, Јакове, Алекса је тражио наше главе па је изгубио своју, но ја хоћу опет од вашег оцака кога да окнежим.

Јаков се извињаваше и изговараше, али му то није вредело. Онда он изађе од Фочића, па у договору са ваљевским Турцима који су му били наклоњени и Пејом Јанковићем, који је код кнеза Алексе био буљубаша, и коме су Ненадовићи кумовали, оду Фочићу и потврде му да је и Пеја у сродству са Ненадовићима, те Фочић поверује и Пеју окнежи. Јаков оде кући, управо у планину Посово, где су се сви његови од сече кнезова налазили.

Јаков и његов синовац Прота сад смишљају шта да раде и како да започну борбу против Турака, па тако и освете брата, односно оца. Они нису били сигурни да ће народ поћи с њима, ако што започну против Турака, па су хтели да путем додира и разговора са народом уђу у његове мисли. Док је Прота обилазио села око Бранковине и разговарао с народом, Јаков оде у Тамнаву и Посавину, да поред тога искипи и свиње, за које је раздао новац и преведе их у Аустрију ради продаје, како би дошао од новца, који им је за њихова подужећа био неопходан.

Још Јаков није био ни готов са својим пословима, а Прота му поручи да се одмах врати у Бранковину. Кад Јаков дође, Прота већ беше прикупио војску, па како је морао одмах поћи за џебану, он Јакову повери војску, с налогом да је и даље прикупља.

Али како Прота оде, у војску дође нови кнез Пеја са неколико турских измећара, који заплашише скупљене људе, те се ови повратише кућама. Са Јаковом беше остало свега неколико људи. Кад Прота стиже и чу шта је било, он предузе мере те људе поново доведе на Бранковински вис, и поче их све више скупљати.

Међутим, шабачки Турци чују за то скупљање Срба и пођу на Ваљевску нахију. Али кад Јаков дозна за то, одмах оде у Љубиниће, где већ беше скупљена војска, крене је и сретне Турке пред Бељином. Јаков сузбије Турке, али ови окрену на другу страну, ка Ваљеву. Јаков пожури те их пресретне код Свилеуве. Турци направе шанцац и у њега се затворе. Јаков се улогори на брду Гомилици, одакле их је сваки дан нападао. Али Турака беше доста, те им Јаков не могаше ништа учинити. Тек кад му Прота посла још 200 људи и мунџије Јаков удари снажно, и Турци осећајући да ће морати поделити, обрате се Јакову да их пусти кућама, пошто они и нису дошли да се бију, већ само да виде у чему је ствар. Јаков пристане да Турке — Босанце пусти, али и не београдске Турке. Међутим, кад су Турци — Босанци изашли из шанца и пошли у Босну, и београдски Турци се умешају међу њих и почну бежати. Онда их Јаков нападне и страховито потуче. Ту је остало 270 мртвих Турака. То је била прва победа српска, и она је одушевила цео народ.

Кад је чуо Јаков да је Ваљево пало, он подигне Тамнаву и шабачку Посавину и поручи те из Ваљева дође још нешто војске и оде на Шабац. Чим стигне, Јаков нападне Турке, заузме варош и запали турске куће на Баиру. Турци се повуку у град, а Јаков га опколи и са топом који је добио из Аустрије отпочне тући град. Али Мула Ножина из Босне скупи 1000 Турака па пођоше Шапцу у помоћ. Јаков дозна за то, па остави Проту код Шапца, а он са 400 људи пође да спречи Мула Ножину на његовом путу за Шабац. Јаков га нађе код Чокешине, где затекне Борба Бурчију са 200 својих људи. Али Борбе није хтео да послуша Јакова да се ту утврде, већ се посвађа с њим и са својим људима напусти Чокешину и оде у планину. Тако исто и браћа Недићи, који су се као хајдуци ту нашли, не послушају Јакова да се утврде, већ ухвате бусију на чистини и почну

се тући с Турцима. Турци их опколе и потпуно разбију, тако да се Јаков једва жив спасе. Али је и Турака много изгинуло. Овај бој десио се на Лазареву Суботу 18. априла 1804, а због страдања Срба, да би се спасао Шабац, Чокешина је названа српским Термопилима. Јаков је одатле отишао у Шабац и 20. априла ушао у град.

Како је сад цела Шабачка нахија била ослобођена, Јаков поставља по нахији старешине, заведе власт и нареди да се пође на Турке преко Дрине. Затим оде у Ваљево, где такође уведе власт и намести старешине.

Јакову поруче, те он оде у Јадар и тамо закључи уговор са Мехмед капетаном Видајићем, који је такође био против дахија. По том уговору у Јадру је требало да влада мир; нити ће Турци Србе, ни Срби Турке нападати. Јаков постави за старешине Анту Богићевића и Јевту Савића. Овај уговор био је од велике важности не само за Јадране и Рађевце, већ за цео српски покрет, пошто по том уговору Мехмед Видајић није дозвољавао никаквој турској војсци да пређе преко његовог санцака, те су тако Срби све до 1807. године били обезбеђени са те стране.

Кад је Карађорђе заказао да се 6. маја скупи војска на Врачару ради заузимања Београда, и о томе преко Проте известио Јакова, овај сазове скупштину на Рељином Пољу, и ту буде одређено ко ће ићи на Београд, а ко остати да чува варош. Јаков поведе војску за Београд и стигне у Уровце на први конак. Ту му стигну, по његовој раније учињеној наредби, и шабачке старешине с војском. Одатле Јаков пошаље Луку Лазаревића да на Скели прими и други топ који се из Карловца тајно донесе. Потом сви крену за Београд. Код Дубоког Карађорђе сачека ову војску, и ту се први пут види са Јаковом. Карађорђе позове Јакова на ручак, а после ручка Прота уреди војску те је Карађорђа поздравила. Одатле стигну у Остружницу на конак, а 9. маја преко Жаркова добу у Топчидер, где чим стигну, побију се с Турцима и ове сатерају у варош.

Карађорђе заједно са Јаковом и нешто његове војске оде те заузме Пожаревац и Смедерево, па се опет врати на Врачар.

Бећир-паша из Босне, долазио је по султановом налогу да измири Србе и Турке. Њега су у Палежу дочекали Јаков, кнез Сима и Јанко Катић са 600 коњаника и допратили га до Врачара.

Како Бећир у својој мисији није успео, шта више претрпео је велики бламаж од стране Гушанац-Алије, он се врати у Босну. До Палежа га је опет испратио Јаков Ненадовић. Но како удари велики снег и стегне зима, Бећир-паша рекне Јакову на Палежу:

— Јакове, ето ти чадора, ето топова, ето џебане, то је све царско. И ви, ако сте, као што велите царева раја, а ви пошаљите замном, ја одо, ако нисте царева раја, ето вам топова, а ето џебане, па шта вам драго!"

Бећир-паша узјаше коња и оде у Босну. А Јаков, као што је задао реч, све то испошље у Босну, и на Дрини на квиту преда. Ту су квиту 1. маја 1805. Срби приложили својој молби султану и тиме доказивали да нису устали против султана, већ само против дахија.

Док је Бећир-паша био у Београду, Мус-Ага Фочић, кога је Јаков 20. априла 1804. прогнао из Шапца, пређе Дрину и преко Мачве 6. августа упадне у Шабац, ископа у граду својих 100 ока дуката, које је био закопао кад је бежао, на Баиру побије 70 Срба, све то у року за два сата, и врати се у Босну, а да га српске чете које су биле на Дрини нису гониле.

Чим Јаков сазна за то, одмах са Јанком Катићем и Симом Марковићем крене за Шабац да би казнио шабачке Турке што су Мус-агу пустиле у град. Кад стигну у Шабац, Јаков и Катић с војском прођу кроз градску капију која је била отворена. Али их Турци из града нападну, многе у кућама побију а друге стерају у градски јендек, где су и Јаков и Јанко остали цео дан. Тек кад падне мрак, они изађу из рова и повуку се од града. Тако се Турци затворе у град и непријатељства опет отпочну.

После тога Јаков изађе у шабачку нахију и по наређењу Карађорђевог позове Борћа Бурчију и убије га, а то је учинио с тога што је овај идући са Врачара на Дрину поарао један дућан у ваљевској Посавини, што је сменио све оне људе које је Јаков за старешине поставио и на место њихово поставио своје, и што је нарушио уговор мира направљен са Мехмед Видајићем, и најзад, што је Мус-агу пропустио у Шабац.

У 1805. години 11. јануара Карађорђе одреди Јакова да оде на Дрину са 4000 људи и подигне опкопе према босанским Турцима.

Одатле је Јаков отишао за Ужице, које нападне, запали и 20. јула принуди на предају, па Алексу Поповића постави за заповедника.

Године 1806. Јаков опседне Шабац. Али Видајић и Хасан-паша пређу Дрину са 30.000 Турака. Кад за то чује Карађорђе, пође у помоћ. Од Шапца узме Јакова, па оду на Дрину и на Жичком пољу побију се са Турцима. Ту Јаков буде рањен у главу и оде у Бранковину да се лечи.

Док се Јаков лечио у Бранковини, Хаци-бег из Сокола продре у Ваљевску нахију, доспе до Бранковине, запали цркву и куће Ненадовића. Јаков избегне на Вис, покупи нешто војске и тако рањен сузбије Хаци-бега који на путу кроз Ваљево ово запали и врати се Соколу.

После извесног времена Хаци-бег пошаље Осман-Џору са 6000 Турака који у Свилеуви запале куће Луке Лазаревића, па окрену низ реку у Ваљевску нахију. Јаков, који се затекао у Палежу са 2000 Срба потрчи пред њега, и сретне га на Чучугама, где га тако силно разбије, да је ту остало 2800 мртвих Турака.

Цело то лето Јаков је нападао Шабац, али му није могао ништа учинити.

У јулу крене из Босне силна војска од 40.000 Турака са везиром Бећир-пашом. Они пређу Дрину и 120 села попале и поробе, и стигну у Шабац. Одатле везир пошаље Хасан-пашу, Сулејман-пашу и Си-

Јаков
Ненадовић

нан-пашу за Београд. Али их Јаков са Катићем сачека на Бељину и 20. јула тако разбије да се сва војска распрсне и врати у Шабац. Ту погине Јанко Катић. У том из Ваљева стигне и Караборђе и на Мишару Турци буду потпуно потучени, а главне вође изгину. Ту је погинуо и Кулин-Капетан.

После тога Јаков остане у Шапцу, где је држао град у опсади до 26. јануара 1807. године, када се Турци предају.

По предаји Шапца Јаков оде против Мехмед-капетана Видајића, који је погазио с њим закључен уговор 1804, те Турке кроз Јадар и Рађевину пуштао, а и сам против Срба ишао. Јаков истера одатле Турке, учини Анту Божићевића војводом и постави га за старешину Срба.

2. априла 1807. Јаков по наређењу Караборђа пређе Дрину са 12.000 Срба, опседне Зворник, Бељин и Вишеград и пође ка Са-

рајеву против Хасан-паше. Јаков уђе дубоко у Босну, али Турци добију помоћ од 4000 Француза, те Јаков невичан ратовима са овима, морао је одступити и вратити се преко Дрине. Хасан-паша пређе Дрину на Црној Бари. Јаков распореди војску, удари на Хасан-пашу и Французе и тако их разбије, да су се многи бежећи подавили у Дрини. Срби добију велики плен у топовима, пушкама и у муницији. Ту је остало 5000 мртвих Турака.

Још у почетку устанка, када се Карађорђе у Орашцу прогласио вождом, Јаков је био револтиран тиме и није га признавао. Насупрот Проти, који је у интересу јединства команде, која је била неопходна за успех, прихватио Карађорђев избор, Јаков је, полажући много на углед свога брата кнеза Алексе, сматрао да не може нико у Србији имати власт и над Ненадовићима, а поготову да то не може један Карађорђе човек без икакве породичне традиције и један обичан хајдук, кога је као таквог његов брат вијао по Ваљевској нахији. Он није имао ништа против тога што су га Шумадинци изабрали за свога старешину, али он није хтео ни да чује, макар како да га је Прота уверавао о потреби тога, да Карађорђе буде и над њим старешина. Тешко је проценити да ли Јаков у томе моменту заиста није могао да схвати значај јединствене команде, или се радило баш о суревњивости због високог котирања Ненадовића куће. У сваком случају он се држао по страни од оне одлуке у Орашцу, сматрајући је локалним догађајем и опходио се потпуно независно у своме крају. А после велике победе на Ужицу, он се почео потписивати: „Заповедник нахије Ваљевске, Шабачке, Ужичке и Соколске”, постављајући лично на том подручју старешине. Вук Карацић, који је у то време био код Јакова писар, тврди да је Јаков поручивао Карађорђу да му не прелази преко Колубаре.

Међутим, јасно је да оваква ситуација није могла остати дуго, с обзиром да је узајамно потпомагање између њих било неопходно. И кад је Јаков пред Мишарску битку био принуђен да Карађорђа позове у помоћ, његов престиж претрпео је крах. А Карађорђе, који је умео искористити сваку ситуацију, снашао се у овој прилици, па је по праву које му је дала та победа на Мишару, поставио за старешине у Јаковљевим нахијама себи одане људе. Јаков је то тешка срца примио, али будући да другога излаза из такве ситуације није било, он је био принуђен признати Карађорђево старешинство.

Један од војвода кога је поставио Карађорђе у Ваљевској нахији, Цинцар — Јанко, опљачкао је жену Јаковљеву на савској обали кад је ова из Бранковине бежала од Турака у Аустрију.

1806. године Јаков је убио попа Милована што је овај дошаптавао Карађорђу шта се ради у ваљевској нахији, отварао Јаковљева писма и њихов садржај достављао Карађорђу.

На народној скупштини 14. децембра 1808. народ, народне старешине и Совјет признали су Јакова Ненадовића и Карађорђе га је потврдио за првог команданта Ваљевске нахије.

Прве половине месеца априла 1809. године Јаков је по налогу Караборба прешао Дрину са 8000 људи, и пошто Лука Лазаревић опколи Јању, Бељину и Зворник, Јаков пређе на Сикирићу, заузме Љубовићу и Раковац и на Вранковинама и Прибићевцу освоји турске шанчеве, овлада Вишеградом и Сребрницом, и поново се упути Сарајеву. Али под Сакалом у Грачаници на Лазима буде рањен и врати се у Бранковину да се лечи, док његову команду преузме Сима Марковић.

После каменичке пропасти, кад велике снаге турске са свију страна навале на Србију, а од Босне Ибраим-паша са 18.000 Турака 25. јуна пређе Дрину, од којих једни пођу Шапцу, а други од Сокола Ваљеву, а поред тога и 10.000 Арнаута упадне у Ужичку нахију, Јаков покупи војску па сретне оне од Сокола на Буковици и потуче их. Потом окрене у Ужичку нахију и отуда протера Арнауте, па сиђе на Доњу Дрину те са кнезом Симом Марковићем протера Турке у Босну.

Онда Ибраим-паша поново навали у Србију и један део његове војске упути се ка Ваљеву. Јаков их сачека на Рожњу, потуче и врати у Босну. Ту је пало 250 Турака. Сад Сулејман-паша пређе Дрину са 25.000 Турака и улогори се у Лозници. У том стигне и Караборбе са Делиграда, те заједнички ударе на Турке и после тродневне борбе на Жичком пољу разбију их и протерају преко Дрине.

Јаков је био русофил и у уверењу да Младен Миловановић и Милоје Петровић нису хтели да приме руску војску, да су услед тога претрпели пораз на Источном фронту и да је због тога и Родофиникин напустио Србију, он једва дочека да с Караборбем подели мегдан. Пошто протерају Турке преко Дрине, он изађе пред Караборба и пред свима војводама, узбуђен јетко га запита:

— Господару, ко ће даље заштићавати Лозницу и бранити овај крај?

Караборбе му одговори:

— Они који су и досад, то јест Јаков са дружином.

На то му Јаков рече:

— Ја не могу то на себе узети, нека брани Младен и Милоје, који неће да приме руску војску, а хоће сами да буду цареви, и умеду да се са вама завађају!

После тога изађе Јаков пред упараћену војску и показујући јој на Проту Матеју рече:

— Ево браћо, ја сам га био послао у Русију, кад смо се ми почели били тући са Турцима, и он нам је нашао цара, који нас је хтео да прими под своју заштиту, и који би нас бранио, но Милоје и Младен неће да га приме, жељећи сами управљати по вољи. Уз то Јаков помену све несреће које су Србију у последње време снашле. . . Ситуација је била врло тешка и мало је требало па да дође до личног обрачунавања.

Караборбе оде у Београд и одмах сазове народну скупштину. Јаков на ову скупштину дође са 600 наоружаних кметова. Ови Ја-

ковљеви људи викали су по улицама: — Хоћемо цара и нећемо да нам Младен и Милоје суде и са нама управљају. Други су долазили пред кућу у којој је заседао Савет, вичући: „Где је тај високосрамни Савет? Тражили су да им се покаже шта су писали у Русију и какав су одговор отуд добили. У самој пак скупштини старешине су осуђивале и окривљавале Младена и Милоја и тражиле њихову смепу.

Караборђе је разумео ситуацију, па пошто је Милоје већ био отпуштен и осуђен, рече:

— Ако Младен није радио и поступао право, то седи ти господар Јакове на његово место и управљај боље; ако сви ви хоћете цара, хоћу га и ја.

Тако Јаков сад заузео место председника Савета.

У октобру месецу 1810. Јаков је учествовао у жестокој и крвавој бици на Тичару код Лознице, где су Турци били напали са 40.000 људи и где је много српских војвода и старешина рањено. Караборђе ту разбије Турке и протера их преко Дрине. Ту је пало 2800 Турака и 800 Срба.

У то време Јаковљев син Јеврем ожени се ћерком Младена Миловановића. То је, разуме се, довело до измирења Јакова и Младена.

На скупштини од 1. јануара 1811. приме се уставне одредбе, које измене дотадашње уређење. За првог министра (попечитеља) унутрашњих дела буде постављен Јаков Ненадовић, на ком је положају остао све до пропасти 1813. године.

Диплома о његовом постављењу овако гласи:

„Благодарни Г. Јакове, здравствујте!

Труди ваши Отачеству жртвовати, истинаја храброст ваша на многим местима показана и свим познато благоразумије ваше обратило је мое и целог народног собранија вниманије на вас всего воспоминаније возбудило нашу признателност.

В знак наше признателности и вашег различија и награжденија общче-согласно избирамо, и именуемо и постављамо вас чланом Совјета и попечитељем внутерних дјела. За усугубити признателност нашу и награжденије ваших трудов даемо досадашњу кнежине ваше команду сину вашему Еврему.

Увјерителну надежду имам, да ће те ви сходно приликом овом ползовати се: с којом небројене ваше заслуге за Отачество у новом важњеишам дјелу јошт учинити и тако бесмртно име у вјечитим Отчества књигама остави доиста можете.

Зато кромје скорог видјенија само благопоручно здравље вам желим и есам

18 јануарија 1811

у Београду

(М.П.)

Вами благонаклони Верховни
народа Сербског Вожд Георгије
Петровић.”

У 1812. години Јаков у депутацији одлази руском цару, где ствари повољно сврши за Србе. Јаков је том приликом донео од цара за Карађорђа једну скупоцену брилијантима украшену сабљу са натписом: „Заштитнику православија вјери и Отчества“, један скупоцен прстен и бурмутицу на дар. Уз то цар је одликовао Карађорђа орденом Свете Ане I реда, док је Јаков добио исти орден II реда.

Кад је Србија 1813. године подлегла и кад су старешине почеле прелазити у Аустрију, Јаков сва важнија саветска акта сложи у два бурета па их под ракијом експедије у Аустрију, извесна акта закопа а зграду са осталом архивом запали. Онда стигне у Забрежје, где га је већ очекивала његова породица, па одатле пређе у Срем.

Чим је прешао у Аустрију, Јакова су ставили под стражу и прво га одвели у манастир Фенек. Одатле га преместе у Голубинце, а 29. октобра у Варадински град. Касније га пребаце у Цељ, где је остао све до 31. августа, када је добио пасош и са осталим војводама отишао у Русију, где се настанио у Хотину.

Уочи поласка Карађорђевог из Петроварадина, Јаков побегне из петроварадинске тврђаве. Одмах је издата за њим потерница и послан је његов лични опис на све стране, па чак и у Грац, а према осталим војводама поштрена је опрезност. После пет дана трагања набоше и ухватише Јакова и његовог сина Јеврема у Иригу, те их дотераше у петроварадинску тврђаву.

Одавде се Јаков крене са две слуге и стигне у Марибор 9. фебруара, одакле га мариборски командант упути у Грац уместо у Цеље, те увече 10. фебруара стигне у Грац. Огорчена градачка полиција смести Јакова у гостионицу „Код Круне“, где је остао све до 15. фебруара, а тада је кренуо за Цеље где приспе 17. фебруара и буде смештен у кућу Филипа Шифера. Имао је две собе са намештајем, једна је била за њега, а друга за његове слуге.

Јакову је предат пасош дворске канцеларије за Русију 29. августа. Он хтеде одмах идући дан да крене, али га страховит пљусак примора да то одгоди, те пође 31. августа. Јаков је пошао на пут са неописаном радошћу, и при поласку је непрестано и на све стране захваљивао на заштити која му је у Цељу указана.

1815. године Јаков је са Карађорђем ишао у Петроград да моли цара да Србе ослободи од Турака, али они тамо нису могли добити никакво обећање, те се 1816. врати у Хотин, где је остао све до 1831. године. У пролеће са својим сином Јевремом и осталом породицом дође у Србију и настани се у Бранковини.

Јакова је врло лепо дочекао народ Ваљевске нахије, који му се придруживао и пратио га све до Бранковине. За све време док је био у Бранковини, народ му је непрестано долазио и доносио овнове, овце, јагањце, волове, краве, телад, вино, ракију итд. а он је то примао и свакога лепо угостио.

Његов долазак био је интересантан за народ и због тога што је он са својом породицом дошао из дугогодишње емиграције са много новина и навика за које наш народ дотле није знао, нити их видео. Јаков је још док је био у Србији, пре емиграције, имао отмено и господствено држање. Одевао се у војводске кадифене и срмом опточене скупоцене хаљине. Још тада, он се бријао сваког дана. Као потомак виђене кнежевске породице, Јаков је своју кућу наместио удобно и за оно време раскошно. Сада, долазећи из Русије, он је собом довео шест до седам које каруца које кола (брашовански), која су му породицу и пртљаг возила. У сваким колима била су упрегнута по два, три и четири прекрасна велика руска коња (бујина) са лепим амовима, којима су кочијашили Руси у свом оделу. Довео је 17 дивних коња, међу којима је било и јахаћих који су под седлима у поводу вођени. И Јаков и његови синови, унуци и унукe били су обучени у одело руског племства, што је све на народ оставило велики утисак.

Али како у кнез Милошевој Србији нико није смео имати таквих луксузних кола ни коња, то Јаков пошаље по своме сину Јеврему кнезу Милошу на дар једне каруце са четири лепа коња и једног јахаћег зеленка са целим прибором. По једне каруце са два коња пошаље и његовој браћи Јеврему и Јовану. Да се реваншира Јакову, кнез Милош нареди да се Јакову уступи конак у Ваљеву, кога је његов брат Јеврем градио и у њему седео, а до истог конака и једну воденицу за његово уживање. Али не на поклон, како то вели Нил Попов, већ само на уживање, пошто је познато, као што се то види из грађе Историјског архива у Ваљеву, да је то имање Јеврем Обреновић продао 1841. године Јоци Араповићу. Доцније пак, Милош намести Јеврема Ненадовића за председника магистрата у Ваљеву.

Сад се Јаков пресели из Бранковине у Ваљево, где је у том конаку живео господски и у коме га је служила послуга доведена из Русије. Али 1836. Јаков се разболе, па како у Ваљеву није било лекара, одведу га у Београд ради лечења где је и умро. Његово тело однето је у Бранковину и сахрањено поред цркве уз његовог брата кнеза Алексу.

По својој смрти Јаков је оставио своју супругу Неранцу, родом из шабачке Коцељеве, која је живела више од 90 година, а умрла је у Београду 1852. године и сахрањена код Палилулске цркве. Јаков је оставио синове: Јеврема, који је тада био председник магистрата у Ваљеву и Ацику, који је био писар. Јаков је оставио ћерку Јулку, удату за Александра Трифковића.

Јаков је био вишег раста, тела пуног и снажног, плећа широких, прсију снажних и косматих. Главу је имао осредњу, косу је носио кратко шишану, а у старости сасвим белу, као што су му били и бркови. Чело је имао борама набрато и мислеће, очи повеће и граорасте, обрве повијене, нос римски а уста умерена са црвенкастим уснама. Бркове је имао дугачке, дебеле и право и лепо за-

сукате, увијене. Лице је имао дуго, чисто, лепо и мало жућкасто. Изглед му је био озбиљан, јуначан, мудар, пријатан и господствен.

Као и сви Ненадовићи и Јаков је био гостољубив, а у кући је живео европски. Трпеза му је била такође европски намештена и увек са доста укучних јела снабдевена. У јелу и пићу био је умерен.

Јаков није никога грубо псовао, кад се највише на млађег наљути, казао би му само: „Душу ти твоју!”

Био је добар, паметан и вешт војсковођа, и у томе се могао само он надметати са Карађорђем, како то каже Нил Попов. Али је био и државник, разуме се, у стилу оног времена и за наше прилике. Барон Дибич у свом извештају руском двору 1811. пише:

„Србија има у Сенату све само поштене и талентима обдарене људе, који ако какве и учине погрешке, за то их чине што у Србији средства оскудевају а и основна знања и искуства ретка су; али Младен, Јаков и више њих, јесу људи који и у другим државама не би најстражњи били.”

Јаков је рањен у три маха, а од последње ране коју је задобио на Соколу у Босни у десну руку до самог рамена, тешко се том руком служио, па ју је замењивао левом. Због тога је и сабљу носио, као и пиштоље, на противној, десној страни, што се лепо види и на његовој слици, која се налази у ваљевском Музеју.